

Nr 5

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion om sänkning av åldersgränsen för rätt till förtidspension.**Motionen**

I motionen 1973:1128 av herr Ekinge m. fl. (fp) hemställs att riksdagen uttalar att den åldersgräns som skall vara en riktpunkt till ledning för tillämpningen av bestämmelserna om rätt till förtidspension fastställs till 60 år.

Gällande bestämmelser

Rätt till folkpension resp. tilläggspension i form av förtidspension tillkommer försäkrad, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig (7 kap. 1 § och 13 kap. 1 § AFL).

Är arbetsförmågan helt borta eller återstår endast en ringa del, utgår hel förtidspension. Är arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall utgår halv förtidspension (7 kap. 2 § AFL).

Vid bedömningen i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att, vid den nedsättning av prestationsförmågan varom fråga är, bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till föregående utbildning och verksamhet liksom ålder, boställningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. I fråga om äldre försäkrad skall – enligt bestämmelser som antogs av riksdagen 1970 – bedömningen främst avse den försäkrades förmåga och möjligheter att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete (7 kap. 3 § AFL). Till äldre räknas i detta sammanhang personer som fyllt 63 år. 63-årsgränsen är satt som en riktpunkt till ledning för tillämpningen men är inte att anse som en fast åldersgräns utan kan underskridas när skäl föreligger.

Enligt bestämmelser vilka trätt i kraft den 1 juli 1972 kan förtidspension i vissa fall utgå vid varaktig arbetslöshet utan särskild medicinsk prövning.

Tidigare behandling

I samband med tillkomsten av 1970 års regler om förtidspension bestämdes att åldern 63 år skulle vara en riktpunkt till ledning för

tillämpningen av bestämmelserna. Chefen för socialdepartementet framhöll (prop. 1970:66 s. 60) att någon fast åldersgräns inte borde föreskrivas för den mildare pensionsprövningen och att undantag från 63-årsgränsen alltså skulle kunna göras. Varje fall måste — framhöll han — bedömas efter de föreliggande förhållandena, där åldersfaktorn kommer in som ett men inte ensamt avgörande moment, och man borde vid ökande ålder tillämpa en successivt liberalare bedömning.

Andra lagutskottet (2LU 1970:34) ansåg sig böra biträda förslaget om en åldersgräns på 63 år men under den förutsättningen att åldersgränsen gav utrymme för undantag, så att man genom en flexibel tillämpning av bestämmelserna verkligen kunde nå de arbetstagare vilkas individuella förhållanden motiverade pensionering i förtid.

I samband med att riksdagen år 1972 behandlade prop. 1972:55 med förslag till de bestämmelser som medger rätt till förtidspension utan hälsoprövning väcktes en motion av samma innebörd som motionen 1973:1128. Socialförsäkringsutskottet avstyrkte bifall till motionen (SfU 1972:21) med hänvisning bl. a. till vad departementschefen och andra lagutskottet anfört 1970.

Utskottet

Rätt till folkpension respektive tilläggspension i form av förtidspension tillkommer försäkrad vars arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är varaktigt nedsatt med minst hälften. Genom beslut av 1970 års riksdag skall i fråga om äldre försäkrad bedömningen i vad mån arbetsförmågan kan anses nedsatt främst avse den försäkrades förmåga och möjligheter att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete. I samband med tillkomsten av 1970 års reform bestämdes att åldern 63 år skulle vara en riktpunkt till ledning för tillämpningen av bestämmelserna. Denna åldersgräns skulle dock inte vara att anse som fast utan kunna underskridas i sådana fall då skäl därtill förelåg.

Enligt beslut av 1972 års riksdag infördes — beträffande äldre försäkrad — arbetslöshet som ett alternativ till nedsättning av arbetsförmågan som grund för rätt till förtidspension. De nya reglerna innebär att rätt till förtidspension utan hälsoprövning under vissa förutsättningar tillkommer den som blivit utförsäkrad från arbetslöshetsförsäkringen eller som under 21 månader uppburit omställningsbidrag enligt 102 § arbetsmarknadskungörelsen.

I motionen 1973:1128 hemställs om riksdagsuttalande av innebörd att den åldersgräns som skall vara en riktpunkt för tillämpning av bestämmelserna om rätt till förtidspension sätts vid 60 år. Till stöd för sitt yrkande framhåller motionärerna att erfarenheterna under de senaste åren visat att många människor blir utslagna ur förvärvslivet redan före 60 års ålder och att åtskilliga skäl därför talar för att någon åldersgräns över

huvud taget inte bör finnas. Att gränsen i varje fall sätts vid 60 års ålder anser motionärerna angeläget inte minst därför att det uttalande om en flexibel 63-årsgräns som gjordes i samband med tillkomsten av 1970 års bestämmelser enligt motionärernas mening endast avser dessa regler och inte den rätt till förtidspension utan hälsoprövning som tillkom 1972 och som tillämpats fr. o. m. den 1 juli 1972.

Utskottet kan inte dela den i motionen framförda uppfattningen att det uttalande i fråga om äldre försäkrades rätt till förtidspension som gjordes i samband med tillkomsten av 1970 års bestämmelser inte skulle vara tillämpligt i fråga om den rätt till förtidspension utan hälsoprövning som tillkommer äldre försäkrade enligt riksdagsbeslutet 1972.

Riksförsäkringsverket har den 23 januari 1973 meddelat beslut i nio ärenden om förtidspension. Därvid har en majoritet inom verket uttalat den uppfattningen att lagstiftaren för förtidspensionering utan hälsoprövning ansett det tillräckligt att den försäkrade uppfyller kravet på att antingen ha blivit utförsäkrad från arbetslöshetskassa efter utgången av den för äldre medlemmar gällande längre ersättningstiden eller att ha uppburit omställningsbidrag under 21 månader och att det genom arbetsmarknadsutlåtande eller eljest framstår som klart att den försäkrade är varaktigt arbetslös. Detta bör enligt majoritetens mening gälla även i sådana fall då — undantagsvis — det arbetsmarknadsmässiga äldrestödet utgått före 60 års ålder och omständigheterna är sådana att arbetslösheten kan bedömas bli varaktig. Mot detta beslut har anmälts avvikande mening av tre av verkets ledamöter vilka hävdar att 63-årsgränsen vid prövningen av äldres pension skall vara en riktpunkt oavsett om pensionen bedöms enligt 1970 eller 1972 års regler och att när fråga är om försäkrad under 63 år — på samma sätt som vid prövningen enligt 1970 års lagstiftning — skäl bör föreligga för att de liberala bestämmelserna för äldre förvärvsarbetande skall kunna tillämpas. Riksförsäkringsverkets beslut har underställts försäkringsdomstolens prövning.

Av det anförda framgår att inom riksförsäkringsverket inte rått några delade meningar om att det uttalande om åldergräns som gjordes i samband med tillkomsten av 1970 års lagstiftning skall äga tillämpning också vid prövning av pensionsärenden enligt 1972 års regler och att den avvikande mening som nyss redovisats föranletts av att majoriteten ansett 1972 års bestämmelser böra ges en vidare tillämpning än de regler som infördes 1970. De senare torde ha haft betydelse framför allt för försäkrade i åldrarna 63–67 år men även försäkrade under 63 år och stundom ända ned till 60 år har, när skäl ansetts föreligga, kunnat omfattas av bestämmelserna. Utskottet anser således att bestämmelserna om förtidspension med de ändringar däri som företagits 1970 och 1972 inte utgör något hinder för förtidspension i de fall som äsyftas i motionen.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår motionen 1973:1128.

Stockholm den 20 februari 1973

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan * (c),
Lundberg (s), Jonsson i Mora (fp), fröken Sandell (s), herrar Ringaby
(m), Karlsson i Ronneby * (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i
Stockholm (s), Mundebo * (fp), fru Håvik * (s), fröken Pehrsson (c),
herrar Marcusson (s), Björck i Nässjö (m) och Olsson i Stockholm (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.